

Секція: Психологія

Єфімова Анна Григорівна

аспірантка

ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

м. Київ, Україна

ІНТЕРСУБ'ЄКТНА МЕТОДОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ МІГРАНТІВ

Адаптація мігранта - це процес активного пристосування його психіки та поведінки до умов нового соціокультурного та соціально-психологічного простору приймаючої країни, що опосередкований особливостями цього простору. Це не лінійний процес, від відрізняється кризовими та латентними станами, залежить від безлічі чинників, серед яких виділяють дві основних групи: зовнішні (особливості середовища) та внутрішні (особистісні якості, властивості, процеси).

Процес соціально-психологічної адаптації мігрантів проходить у двох вимірах: соціально-психологічна адаптація до найближчого соціально-психологічного простору, яким є інші мігранти та представники служб, що взаємодіють з ними, та соціально-психологічна адаптація до більш широкого соціально-психологічного середовища, представленого соціокультурним простором приймаючої країни. Вочевидь, ці два процеси протікають одночасно, але гетерохронно.

Інтерсуб'єктний підхід до вивчення процесу соціально-психологічної адаптації вимушених мігрантів дозволяє вивчати обох учасників процесу адаптації та їх взаємовпливи для більш глибокого розуміння феномену адаптації мігрантів. Ключовим поняттям у цьому підході є поняття суб'єктності, яке потрібно окреслити окремо.

Суб’єктність це система психологічних особливостей людини, яка проявляється у засвоєних та актуалізованих вміннях досягати поставлених цілей, управляти, контролювати й оцінювати процес і результат своїх дій; зіставляти й оцінювати свої можливості з об’єктивними вимогами, умовами та завданнями життєдіяльності в цілому; опановувати свої психічні процеси, поведінку, професійну діяльність й життя загалом.

Іншою ознакою суб’єкта, як вказують наукові джерела, є цілісна, інтегральна активність, у тому числі у взаємодії з іншими людьми та соціальними утвореннями як із суб’єктами.

Т. Гурлеєва вказує на основну здатність суб’єкта – перетворювати себе та оточення. Вказана здатність надає можливість актуалізувати або надбати нові якості та властивості для гармонізації життєдіяльності [1].

Якщо узагальнити, суб’єктність – це активна позиція людини по управлінню, контролем, оцінці своєї поведінки та діяльності, своїх можливостей та розвитку, свого життя та перетворенню себе і середовища.

Питанням є як взаємодіють два суб’єкти, яке складає ядро інтерсуб’єктної парадигми у вивченні процесу соціально-психологічної адаптації.

В. Москаленко зазначає, що суб’єкт-суб’єктна взаємодія - це не проста інтеракція, а процес взаємної згоди людей приймати впливи один на одного за умов, що вони ставляться до себе і до іншого як до автономного, суверенного суб’єкта активності і як до цінності [3].

Тож ми вважаємо, що соціально-психологічна адаптація це двосторонній процес: для гармонійного його протікання необхідно, щоб не тільки соціокультурне середовище впливало на особистість, але й сама особистість впливала на нього, а це можливо, якщо існують внутрішні та зовнішні передумови інтерсуб’єктної взаємодії між ними.

Зазначене взаємне пристосування має результатом створення умов для глибоких особистісних змін людини, що адаптується, реалізації її

потреб, цілей, цінностей, і для зміни самого адаптаційного соціокультурного простору. Для мігрантів така взаємодія з метою взаємного пристосування створює можливість самореалізації, а адаптована особистість сприяє збагаченню нового соціокультурного середовища.

З точки зору інтерсуб’єктного підходу, важливим аспектом вивчення феномену соціально-психологічної адаптації буде висновок про те, що цей складний діалектичний процес супроводжується взаємними трансформаціями та створенням інтерсуб’єктного адаптаційного соціально-психологічного середовища. Надання мігрантом суб’єктності новому соціокультурному середовищу є умовою формування інтраіндивідуального соціально-психологічного простору як суб’єктивної реальності, в якій тією чи іншою мірою представлене об’єктивно існуюче соціально-психологічне середовище. Міра такої представленості визначає міру адаптованості мігранта до даного соціокультурного середовища приймаючої країни.

Література

1. Гурлеєва Т.С. Суб’єктність як основа особистісного розвитку взаємодіючих учасників освітнього процесу. *Освітній простір в контексті гуманістичної парадигми: психологічні пріоритети сучасності* : збірник наукових праць. За ред. С.Д. Максименка. Київ, 2020. С. 40–52.
2. Леонова І.М. Теоретичний аналіз проблеми соціально-психологічної адаптації вимушених переселенців в Україні. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. №4 (29).
3. Соціально-психологічні проблеми становлення суб’єкта економічної соціалізації: монографія / [Т.В. Говорун, Н.М. Дембицька, І.К. Зубіашвілі та ін.]; за наук. редакцією В.В. Москаленко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012.

4. Психологія міграції: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. М. Слюсаревський, О. Є. Блинова; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. Кіровоград: Імекс, 2013. 242 с.